

13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№4/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 370 sahifa,
15-aprel, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'lifi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiiev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'idoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samargand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'lifi boshqarmasi boshlig'inining birinchi o'rinnbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

*Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences*

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko'ra, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo'yicha ekspert kengashi tavsiysi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.06.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

XXI asr tibbiyot atamashunosligi va unga ta'rif.....	12
Achilov Muzaffar Norquliyevich	
"4K" modeliga asoslangan ta'limda interaktiv metodlar va texnologiyalardan foydalanish usullari	15
Boltayeva Hulkar Mardonqul qizi	
Oliy ta'lim muassasalari kafedrasi faoliyati samaradorligini oshirishda pedagogik risklarni boshqarish mexanizmi.....	18
Djalalov Baxromjan Begmurzayevich	
Kichik mакtab yoshidagi o'quvchilarda liderlik sifatlarini shakllantirishning pedagogik aspektlari.....	24
Djumayeva Dildora Isroilovna	
Urma zarbli cholg'ular turlari va ularda ijro etish usullari	27
Egamkulov Oybek Altishevich	
Umuminsoniy va diniy qadriyatlarini yoshlarimiz ongiga singdirishda dialektikaning roli	31
Ergasheva Guzal Maxkambayevna	
Bo'lg'usi tarbiyachilarda ijtimoiy intellektni shakllantirish zamon talabi.....	34
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
Boshlang'ich ta'lim tarbiya fanida o'yin texnologilardan foydalanish metodikasi.....	37
Farsaxonova Dilafruz Rizaxonovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonining yo'nalishlari va usullari ...	41
Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna	
Kurash sport turiga qiziquvchi ayollarning motivatsiya va o'z-o'zini anglash darajasi	44
Mamaraimova Ra'no Usmanovna	
The Teaching of Oral Production in the FFL Classroom: Linguistic and Psychological Difficulties	48
Narzulloyeva Dilfuza Bahiddin qizi	
Maktabgacha katta yoshdagи bolalarning ijodiy qobiliyatlarini teatrlashtirilgan faoliyat asosida rivojlantirish	54
Nurmatova Iroda Toxtasinovna	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetentlikni shakllantirishda pedagogik amaliyotning o'rnı	56
Shamiyeva Manzura Fayzullayevna	
Globallashuv jarayonida o'quvchilarining aksiologik kompetensiyalarini shakllantirish.....	59
Siddikov Baxtiyor Saidkulovich	
4-sinf o'quvchilariga maqollar ma'nosini tushuntirish usullari	63
Suvonova Shohida Murodullo qizi	
Kasbiy rivojlanish soatlарining pedagogik va psixologik asoslari.....	69
Temirova Rushana Ravshan qizi	
Maktabgacha yoshdagи bolalarda ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarни shakllantirish mazmuni	73
Teshabayeva Zamira Sobirovna, Abdulatinova Mehribon Qahramon qizi	
Boshlang'ich sinf tabiiy fan darslarida STEAM yondashuvi va xalqaro baholash dasturlari.....	76
Usmonova Zulfiya Ilhomovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikning shaxs sifatlariga aloqadorligi	79
Muxammadiyeva Xadicha Karomatovna	
Русская документальная проза как отражение прошлого и настоящего общества	82
Дустова Ирода Шукрулло кизи	
Размышления о возникновении человеческих эмоций	86
Умарова Навбахор Шокировна, Зарипова Нигинабону Фахритдиновна	
Проблемы регулирования терминов в языкоznании.....	89
Курбанова Гузаль Абдурахимовна	

Педагогические основы формирования интереса дошкольников к изучению иностранного языка в игровой среде.....	93
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Mexanika fanining rivojlanish tarixi	97
Esanov Nuriddin Qurbonovich	
Эффективность использования личностно-ориентированной технологии обучения в учебном процессе.....	100
Намозова Манзура Муродовна	
O'spirinlik davridagi depressiv holatlarni psixodiagnostika va psixokorreksiya qilish usullari	104
Bannayev Maxamadin Sotvoldiyevich	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish metodikasi.....	109
Radjabova Gulnoza Bahromovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining madaniy xilma-xillikni inobatga olgan holda ta'lif jarayonini tashkil etish usullari	113
Saffarova Mohidil Axmadovna	
Adabiy til va shevalar o'rtasidagi leksik tafovutlar: kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari	116
Qurbonova Asal O'tkirovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini CALP yondashuvi asosida o'qish savodxonligini oshirish	119
Ahmadjonova Mushtariy Bahodirjon qizi	
Kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda bo'lajak mutaxassisning kasbiy kompetentligi.....	121
Artikova Nodira Shavkat qizi	
Yusuf Xos Hojibning axloqiy qarashlarini shakllanishing tarixiy-ijtimoiy omillari	125
Berdaliyeva S. D.	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakllantirish prinsiplari.....	128
Ibragimova Shaxnoza Tulqinovna	
Boshlang'ich sinflarga matematika o'qitish jarayonida ko'rgazmali qurollardan foydalanib dars samaradorligini oshirish	132
Mardonov Eshim Muratovich, Xushvaqtov Ali Ashurovich, Narzullayeva Muxlisa Rustam qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-ijodiy faoliyatini takomillashtirish	135
Misirova Nodira Tovbayevna, Ergasheva Madina Qahramon qizi	
Maktabgacha ta'lif tashkilotlarida 6-7-yoshli bolalarni mактабга та'lim monitoringini tashkil etish....	139
Ortiqova Gulhayo Erkinboy qizi	
-ayotgan bo'lsa shaklining lisoniy xususiyati va uning o'zgarishi.....	142
Safarov Firuz Sulaymonovich	
Sharq mutafakkirlarining pedagogik ta'limalari va qarashlarida tarbiyaning ma'naviy, axloqiy negizlari	145
Xalilov Farhod Furqat o'g'li, Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi	
Anvar Obidjon ijodining tadrijiy takomiliga doir mulohazalar	148
Mamatallimov Zafar Mamaraimovich	
Patologik fiziologiya fanini o'qitishda it texnologiyalarining o'rni.....	152
Abdirashidova Gulnoza Ablakulovna, Mavlyanova Umida Nematovna, Sobirova Ra'no Tulqin qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning kognitiv kompetentligini rivojlantirishda motivatsion yondashuvning o'ziga xos jihatlari.....	156
Abdumanopov Muhammadsodiq Muhammadyusuf o'g'li	
The Role of Mass Media as a Tool in Teaching English Vocabulary to Young Learners	159
Dadaxonova Dilnavoz Zafarjon qizi	
Maktabgacha ta'lif tashkilotlari ta'lif va tarbiya jarayonlarida bolalarning refleksiv faoliyatini rivojlantirish.....	164
Dilorom Xomidova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi	169
Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi	
O'zbek yosh oilalarida nikohning dastlabki yillarda oilaviy nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	173
Hakimova Nargiza Djavlievna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ	Tarbiyalanuvchilarni nutq madaniyatiga o'rgatishda tarbiyachi nutqi va unga qo'yiladigan talablar 176 <i>Kazieva Turg'unoy Tursunboevna, Abdullayeva Kamola Erkin qizi</i>
	Ikki tilli o'quv lug'atlari tuzishning lingvodidaktik asoslari (ingliz va o'zbek tillari negizida yaratilgan ikki tilli lug'atlar misolida) 179 <i>Oqboyeva Zulfiya Bobonazarovna</i>
	Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi 183 <i>Saidova Mohinur Jonpo'latovna, Bo'ronova Nigora Umar qizi</i>
	Modern Opportunities for the Integration of Technologies Into the Media and their Role in Improving the Efficiency of the Media 187 <i>Salim Doniyorov</i>
	Chizma geometriya va muhandislik grafikasi darslarida talabalarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmasini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish 192 <i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>
	Teorii i modeli vybora braчnogo partnера 197 <i>Abдумуталова Мадина Абдумалик кизи</i>
	Maktabgacha ta'lim muassalarida autsorsingdan foydalanish masalalari 203 <i>Kasimova Gulyar Axmatovna</i>
	Arxitektura fanlarini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari 209 <i>Astanov Tolib Muxtarovich</i>
	Talabalarda tadqiqotchilik qobiliyatları 212 <i>Saidakbarova Nigora</i>
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari 216 <i>Tuxliyev Muslim Sherzod o'g'li</i>
	Искусственный интеллект в смешанном обучении 220 <i>Хикматов Нодир Назимджанович</i>
	The Literary Translation in English and its Linguistic Issues 224 <i>Ravshanova Ziyoda Qahramon qizi, Egamberdiyev Javlonbek Saynabi o'g'li</i>
	Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda ilg'or xalqaro pedagogik tajribalarni integratsiyalash: zamonaviy yondashuvlar, metodologiyalar va samaradorlik tahlili 229 <i>G'afurov Mirzo Ulug'bek Majidovich</i>
	Leksikologiya va uning nazariy asoslari 232 <i>G'anibayeva Bayan Sharipbay qizi</i>
	Olimpiya ta'limi shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish 236 <i>Qodirov Jurabek Mamatsimonovich</i>
	Turizmda ta'limi samarali tashkil etishning pedagogik shartları 239 <i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>
	Autizmning kelib chiqish sabablari va Rett sindromi 243 <i>Xakimova Zulhumor Xakimovna</i>
	Talabalarda akmeologik pozitsiyani rivojlantirishning dolzarb masalalari 246 <i>Xaitov Abdukosim Abdulakim o'g'li</i>
	Tibbiy ta'lim talabalarini ommaviy sport sog'lomlashtirish jarayoniga tayyorlashda tabaqlashtirilgan jismoniy ta'lim texnologiyasi va shart-sharoitlari 250 <i>Arabboyev Hurshid</i>
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi 255 <i>Eshonqulova Kamola Ibrohimovna</i>
	Virusli infeksiyalar zamonaviy diagnostikasi va davolash usullarining biologik asoslari 259 <i>Kaxorova Karomatxon Sovronbayevna</i>
	Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati 262 <i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>

Buyuk ajdodlarimiz merosini o'rganish orqali bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik kasbga ijodiy munosabatini tarbiyalash	265
Nishonova Shohista Boymatovna	
Pedagogik jamoani rivojlantirish va motivatsiyalashning zamonaviy strategiyalari	268
Pardayeva Yulduz Muradullayevna	
15-16 yoshli voleybolchi qizlarning jismoniy rivojlanishining yoshga bog'liq xususiyatlari	272
Po'latova Shahnoza Ikrom qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	276
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
Ingliz tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilarning til ko'nikmalariga ta'siri.....	279
Shoisayeva Dilxumora Shojalil qizi	
Abu Ali ibn Sinoning matematika fanida qoldirgan merozi.....	283
Toshboyeva Nargiza Yo'idashevna, Tursunova Nigora Ulug'bek qizi	
Aksiologik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	286
Yo'idoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	
Научные основы формирования навыков сотрудничества у детей дошкольного возраста посредством квест-игр.....	290
Джамилова Наргиза Нуридиновна, Мухаммадиева Фарангиз	
Теоретические основы формирования международной компетенции обучающихся	294
Миркомилова Шахзода Асрор кизи	
Boshlang'ich sinflar matematika darslarida kombinatorikaga oid masalalar	300
Roziqova Farizoda Ruyiddin qizi, Berdiyev Bahodir Ravshanovich	
pedagogik kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari.....	305
Eshbekova Dilnoza Ibraimovna	
Murakkab sintaktik qurilmalar va ularning matndagi paradigmatic o'rni	308
Turdiyeva Nilufar Anvarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish.....	311
Panjiyeva Shahlo Zulfixor qizi	
Kichik maktab yoshidagi zaif eshituvchi o'quvchilarning dialogik nutqining xususiyatlari.....	314
Qodirova Mahzuna Shamshidin qizi	
Chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan talabalar mustaqil o'rganish jarayoni	320
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich	
A System of Exercises Aimed at Developing Linguocognitive Competence in Future Psychologists	324
Allamuratov Gafur Ashurovich	
Boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarini sinfdan tashqari mashg'ulotlarda jismoniy qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish omillari – natijalar misolida	327
Asqarov Ahliddin Alisher o'g'li	
Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning monologik nutqini o'rganishning ilmiy asoslari.....	332
Egamberdiyeva Shahnoza Akbar qizi	
Tog'ay Murod asarlarida umuminsoniy va milliy qadriyatlar talqini	335
G'aybullayev Boburmizo	
Maktabgacha yoshdagi nutq nuqsoniga ega bolalar bilan korreksion ish tamoyillari	338
Ikramova Dilafruz Furqat qizi	
Rahbarlik personaliga kadrlar tayyorlab berishning psixologik omillari	341
Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna	
Integration of Modern Technologies in Teaching English	344
Dautova Makhbuba Normamatovna	
Effective Teaching Methods for Enhancing Topic Vocabulary Acquisition in School Learners	347
Absamatova Munira Isroilovna	

Maktabgacha ta'lism yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati	352
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna	
Bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarini o'qitishda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy asoslari.....	355
Xolmonov Mansur Narzulloyevich	
Imperativ algoritmik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv xususiyatlari	358
Kushvaqtov Umar Norqobilovich	
Perefrazalarni o'rganish jarayonidagi ilmiy yondashuvlar va ularning xususiyatlari	363
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Интеграция русского языка в экономическое образование: значение и перспективы	366
Адилова Солия Адиловна, Нуридинов Бехruz Akbar ugli	

RAHBARLIK PERSONALIGA KADRLAR TAYYORLAB BERISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI

Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
<https://orcid.org/0000-0002-8721-5834>

Annotatsiya: Oliy ta'lrim muassasalarida boshqaruv ixtisosligi bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash psixologik bilimlarni talab qiladi. Boshqaruv sohasi kadrlarini tayyorlash bo'yicha ta'lrim standartlari va namunaviy o'quv rejilari mazmunini yangilashda psixologik fanlarni majburiy tartibda kiritish zarur. Boshqaruv sohasidagi insonlarning mas'uliyatli, uddaburon, xalqparvar, ma'rifatli, adolatli, pozitiv, mulohazali bo'lishini ta'minlash dolzarb masalalardan biri sifatida talqin qilinadi. Ushbu maqolada zamonaviy oliy ta'limda Yangi O'zbekiston uchun kadrlar yetkazib berish kabi dolzarb masalalarning psixologik omillari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim standarti, namunaviy o'quv rejasi, o'quv dasturlari, psixologik fanlar, ta'lim mazmuni, rahbarlik sohasiga kadrlarni yetkazib berish, sifatli ta'lim, ishbilarmonlik, xulq-atvor motivlari.

Abstract: Training specialists in management in higher educational institutions requires psychological knowledge. When updating the content of educational standards and standard curricula for training personnel in the field of management, it is necessary to introduce psychological disciplines in a mandatory manner. Ensuring that people in the field of management are responsible, resourceful, people-oriented, enlightened, just, positive, and thoughtful is interpreted as one of the urgent issues. This article examines the psychological factors of such pressing issues as personnel training for New Uzbekistan in modern higher education.

Key words: modern educational standard, model curriculum, educational programs, psychological disciplines, educational content, personnel training in the field of leadership, quality education, business acumen, behavioral motives.

Аннотация: Подготовка специалистов по управлению в высших учебных заведениях требует психологических знаний. При обновлении содержания образовательных стандартов и типовых учебных планов по подготовке кадров в сфере управления необходимо обязательное включение психологических дисциплин. Обеспечение того, чтобы люди в сфере управления были ответственными, предпримчивыми, народными, просвещёнными, справедливыми, позитивными, рассудительными, интерпретируется как один из актуальных вопросов. В данной статье рассматриваются психологические факторы таких актуальных вопросов, как подготовка кадров для Нового Узбекистана в современном высшем образовании.

Ключевые слова: современный образовательный стандарт, типовой учебный план, учебные программы, психологические дисциплины, содержание образования, подготовка кадров для руководящей сферы, качественное образование, деловая хватка, мотивы поведения.

KIRISH

Dunyoga mashhur va tanilgan rahbarlarning tarjimai hollari bilan tanishganimizda, aksariyat hollarda ular o'zlarining kasbiy faoliyatlarida sezilarli yutuqlarga erishganliklarining asosiy sababi sifatida universitetlarning psixologiya fakultetlarida qo'shimcha ta'lim olganliklarini, ko'p bilimlar o'rganishlarini va o'z ustida tinmay ishlaganliklarini ta'kidlaydilar. Hozirgi kunda bunday misollarni ko'plab keltirish mumkin. So'nggi paytlarda boshqaruv nazariyasi va psixologiya tutashgan joyda ko'plab ilmiy ishlanmalar paydo bo'ldi. Ilgari ushbu ishlarda asosiy e'tibor psixologik jihatlarga emas, balki iqtisodiy, ijtimoiy, texnik jihatlarga qaratilgan edi, biroq amaliyot shuni ko'rsatdiki, bu jihatlar boshqaruv sohasi kadrlarini tayyorlashda yetarli emas. Asosiy jihat bu – psixomatika, fikrlashning to'g'riligi, ongning kengligi ekanligi faktlar bilan isbotlanmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak rahbarlar uchun eng asosiyisi – tashkilotda inson xulq-atvori va faoliyati xususiyatlarini bilish va psixologik tushunish, mehnat jamoasining qulay ijtimoiy-psixologik muhitini yaratishdir. Bo'lajak rahbar uchun jamoaga to'g'ri kirishish, u yerda faol hayotiy pozitsiyani egallash muhim bo'lib, buning uchun unga psixologik moslik va hamjihatlik haqidagi bilimlar, shaxslararo munosabatlarni o'rnatish va muloqotning asosiy tomonlidan biri sifatida kommunikativ kompetentlik zarur bo'ladi. Boshqaruv fakulteti bitiruvchilari atrofdagilar bilan konstruktiv o'zaro ta'sir va hamkorlik qilish ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. Ularda ijtimoiy muhit va atrofdagi insonlarga nisbatan pozitivlik sifatini shakllantirish hamda to'g'ri munosabatlarni o'rnatish bo'yicha bilimlarni egallash muhim jihatlardan biridir.

Bir tomondan, bo'lajak rahbar mutaxassislarning shakllanishiga, ularning dunyoqarash xususiyatlariga va rahbar shaxsining kasbiy ijtimoiylashuviga; ikkinchi tomondan, boshqaruv faoliyatining ajralmas mexanizmi, regulyatori, umumiy kasbiy madaniyat va bo'lajak elitani shakllantirishning tarkibiy qismi sifatida ta'sir qiluvchi bir qator psixologik omillar mavjud.

Psixologlarga ma'lumki, mutaxassis – bo'lajak rahbar shaxsining shakllanishi asosida psixologik yo'naltirgan dunyoqarash yotadi. Bu esa atrofdagi dunyoni, xulq-atvor xususiyatlarini, shaxsning boshqa odamlarga, umuman jamiyatga munosabatini, uning qadriyat yo'nalishlari, ishbilarmonlik xulq-atvorining motivlari va ehtiyojlari tabiatiga ta'sirini har tomonlama tushunishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston Respublikasi ham jahon ta'limidan namuna olib, oliy ta'lim tizimida sifat jihatidan yangi standartlarga o'tishni va ta'lim sifatini oshirish ishlarini ko'plab sohalarda amalga oshirmoqda. Aynan shu maqsadda mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarida mutaxassislar tayyorlash umumta'lim, mutaxassislik va talabalar tanlovi fanlarining uyg'unligini ifodalaydi, bu esa talabalardan tadqiqot mazmuni va predmetiga ko'ra tubdan farq qiladigan fanlarga ma'lum darajada yo'nalganlikni talab qiladi. Bo'lajak rahbar mutaxassislarni yetkazib, xalq manfaatlari yo'lida xizmat qilish hamda xodimlari bilan to'g'ri munosabatlarni yo'lga qo'ya oladigan shaxs sifatida yetishtirish oliy maqsadlarimizdan biridir.

Zamonaviy oliy ta'limming asosiy vazifalaridan biri talabalarga o'zları uchun eng qiziqarli va ahamiyatli bo'lgan o'quv fanlarini tanlash imkoniyatini berishdir. Talaba yoshlar psixologiyaning turli sohalarda inson xulq-atvori va faoliyatining xususiyatlarini o'rganadigan fanlarni hech ikkilanmasdan tanlaydilar. Respublikamiz miqyosida oladigan bo'lsak, masalan, o'tgan yili "Biznes boshqaruvi", "Logistika", "Axborot resurslarini boshqarish", "Boshqaruv psixologiyasi", "Salomatlik psixologiyasi", "Profayling", "Mehnat psixologiyasi" o'quv fanlarini boshqa fanlarga nisbatan ko'proq tanladilar. Hozirda yoshlarimizning ongi shu qadar rivojlanib ketganki, ular bo'lajak rahbarlarni sog'lom, kelishgan, pozitiv, sport bilan shug'ullanuvchi, to'g'ri mehnat qilish layoqatiga ega shaxs sifatida tasavvur qiladilar va shu jarayonlarga ruhiy tayyorgarliklarini boshlab yuborishgan. Yuqorida sanab o'tilgan psixologik fanlarsiz texnika oliy ta'lim muassasalarida muhandis kadrlar tayyorlashni tasavvur qilib bo'lmaydi, chunki oxir-oqibat muhandis emas, balki ofis xodimi bo'lib yetishish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarimiz kuchli va ishonchli bo'lajak kadrlar bo'lishi sifatida respublikamiz oliy ta'lim muassasalarida, ayniqsa boshqaruv fakultetlarida, birinchi kurs talabalarini "Mehnat psixologiyasi" o'quv fanini tanlashlari ayni damda maqsadga muvofiq deb hisoblayman. Chunki biz o'zimizni nimaga moslashtirsak, keyinchalik shu biz uchun ko'nikma va malakaga aylanadi. Buyuk inson bo'lish uchun, avvalo, har bir inson mehnatni o'z yotog'ini yig'ishtirishdan boshlashi maqsadga muvofiqdir. Bunday amallarni to'g'ri bajarishni biz, albatta, "Mehnat psixologiyasi" fani orqali anglashimiz va odatlarimizga aylantirishimiz mumkin. Yuqorida keltirilgan barcha fanlar hayotimizda muhim o'ringa ega bo'lgan bilimlarni bizga beradi.

Birinchidan, mavjud voqelik talablarini hisobga olgan holda ta'lim jarayoni mazmunini doimiy ravishda yangilab borish va talabalarga yoqadigan, shuningdek ularni tayyorlash o'quv rejasiga kiritishni xohlaydigan o'quv fanlarini tanlash zarur. Buning sababi shundaki, birinchi kurs talabalarini yangi ta'lim sharoitlariga, chet ellik talabalar esa yashash sharoitlariga psixologik jihatidan yetaricha tayyor emasligi kabi dolzarb muammolarga duch kelishadi. Ijtimoiy-psixologik moslashuv, o'z xulq-atvorini psixologik jihatdan tartibga solish talabaga ta'lim jarayoniga osonroq va tezroq kirishish, unda takomillashish imkonini beradi. Shuning uchun ham boshqaruv sohasida mutaxassis tayyorlash ta'lim jarayonini psixologik jihatdan ta'minlash muammosi bugungi kunda dolzarb, juda muhim va o'ta zarur hisoblanadi.

Ikkinchidan, oliy ta'lim muassasasida o'qish davri yoshlar uchun kasbiy tayyorgarlik va shaxs ijtimoiylashuvini nuqtayi nazaridan shakllanishning eng muhim bosqichi bo'lib, u inson shaxsining barcha psixik hodisalari, jarayonlari, holatlari va xususiyatlariga singib ketadi. Ta'lim jarayoni shaxsning yo'nalgaligiga ta'sir ko'rsatadi.

Bu esa keljakda unga odamlarni to'g'ri tushunishga va ularning o'zaro munosabatlari vaziyatlarini tushunishga yordam beradigan, shuningdek bo'lajak mutaxassisning kasbiy yaroqliliginini aniqlaydigan bilimga intilishning asosiy omili hisoblanadi.

Uchinchidan, keljakda ta'lism faoliyatining psixologik ta'minlanmaganligi boshqaruv yo'nalishidagi kadrlar tayyorlashning sustligida o'z aksini topadi. Shuni ta'kidlash kerakki, bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida psixologik bilimlarga bo'lgan ehtiyojlar muhim ahamiyatga ega. Demak, boshqaruv ixtisosligi mutaxassisining ta'lism standartining bazaviy qismida ta'lism jarayonining ajralmas qismi sifatida o'quv maqsadi sifatida talabalarda umuman bo'lajak kasbiy faoliyatning psixologik xususiyatlari to'g'risida tasavvurni shakllantirishga yordam beradigan psixologik komponent majburiy ravishda mavjud bo'lishi kerak.

To'rtinchidan, oliy ta'lism muassasalarida uning ishtirokchilari uchun sog'liqni saqlash muhitini yaratish, ta'lism oluvchilarda sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha rejali, maqsadli, tizimli va izchil ishlarni amalga oshirish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Psixologiya fanlari shaxslararo, guruhlararo va shaxsiy-guruuhlararo ziddiyatlarni hal qila oladigan, kundalik ishda va keljakdagisi kasbiy faoliyatda qo'yilgan maqsadlarga erisha oladigan sog'lom va barkamol shaxsni rivojlantirish masalalari bilan shug'ullanadi, demak, psixologik tayyorgarlikni talab qiladi. Yuqorida aytiganchalarini inobatga olgan holda, muallif ta'lism standartlari, boshqaruv yo'nalishidagi mutaxassisliklarni tayyorlashning namunaviy o'quv rejalariga majburiy tartibda psixologik o'quv fanlarini kiritish vaqtida kelganligini ko'rsatadi va bu jarayonlar bizning mamlakatimizda bosqichma-bosqich amalga oshirilayotganini ko'rishimiz mumkin.

Oliy ma'lumot olish inson hayoti va kelgusi faoliyatining, uning zamonaviy ishlab chiqarish sharoitlariga, tashkilot jamoasiga kasbiy va ijtimoiy-psixologik moslashuvining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi hamda ma'lum psixologik bilimlarni talab qiladi. Oliy ta'lism muassasasidagi ta'lism jarayoni o'quv dasturlarini o'zlashtirishning eng muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Aksariyat hollarda iqtisodiyotning turli tarmoqlari va ijtimoiy sohada bo'lajak faoliyat uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlash yakunlari aynan shunga bog'liq bo'ladi. Psixologik tarkibiy qismlarning ta'lism jarayoniga o'z vaqtida o'zgartirish kiritish – bu bo'lajak boshqaruv mutaxassislarining kasbiy kompetentligi va yaroqliliga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan ko'plab mumkin bo'lgan harakat usullaridan birini tanlash jarayonidir. Ushbu jarayonlarni amalga oshirishimiz esa, keljakda yoshlar hayotida o'zining ijobjiy natijasini ko'rsatadi.

Foydalaniqan adabiyotlar ro'yxati:

1. K.B. Axmedjanov, A.X. Xolov. Yosh rahbar kadrlarda samarali qaror qabul qilish ko'nikmasini shakllantirish. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Tafakkur qanoti", 2020. – 96 bet.
2. To'ychiyeva S. Boshqaruv texnologiyalari. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Navro'z" nashriyoti, 2020. – 148 bet.
3. Haydarov A. Siyosiy madaniyat mas'uliyati. – Toshkent: "Tafakkur", 2009.
4. Boymurodov N. Rahbar psixologiyasi. – Toshkent: "Yangi asr avlodii", 2016. – 132 bet.
5. Mahmudov I. Boshqaruv psixologiyasi. – Toshkent: "YUNAKS-PRINT" MCHJ bosmaxonasi, 2005. – 170 bet.

- 13.00.00** Pedagogika fanlari
- 13.00.01** Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'lilotlar tarixi
- 13.00.02** Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03** Maxsus pedagogika
- 13.00.04** Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05** Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06** Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07** Ta'limda menejment
- 13.00.08** Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09** Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00** Tarix fanlari
- 19.00.00** Psixologiya fanlari
- 01.00.00** Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00** Kimyo fanlari
- 03.00.00** Biologiya fanlari
- 09.00.00** Falsafa fanlari
- 10.00.00** Filologiya fanlari
- 11.00.00** Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.